

Mgr. Ondřej Krása
Příčiny vzniku světa v Platónově *Tímaiu*
disertační práce v oboru filosofie
FF UK
2018

Vyjádření školitele k průběhu studia a k disertační práci

I. Průběh studia

Mgr. Ondřej Krása absolvoval magisterské studium filosofie na FF UK v roce 2008 prací „Sladká nevědomost – Sextus Empiricus o lidském štěstí“. Doktorské studium na FF UK zahájil po dvou letech působení v neziskovém sektoru v roce 2010 s projektem „Ontologie války“ (školitel prof. Pavel Kouba). V roce 2013 požádal o změnu tématu s novým projektem „Příčiny vzniku světa v Platónově *Tímaiu*“, jehož výsledkem je předkládaná disertační práce. Tato změna tématu také významně ovlivnila délku studia.

Státní doktorskou zkoušku Ondřej Krása složil v roce 2014. Během svého studia absolvoval dva zahraniční semestrální pobyty (2013 Bibliothèque nationale de France, 2014 Staatsbibliothek zu Berlin) a kratší pobyt v Londýně a Oxfordu (2017).

S vlastním příspěvkem se účastnil jedné mezinárodní a jedné národní konference České platónské společnosti: Plato's *Timaeus*, Xth Symposium Platonicum Pragense: ΤΙΜΑΙΟΣ, 2015, příspěvek „Relationship of Becoming to the Third Kind“; „Platónova Obrana Sokrata“, 2014, příspěvek „Bohové, kteří se zjevují, když chtějí“. V roce 2017 prezentoval některé výsledky svého projektu na „1st Central European Graduate Workshop in Ancient Philosophy“ na CEU v Budapešti a na mezinárodním workshopu „Situating Ethics (Personally, Contextually, Historically)“ v Pardubicích přednesl příspěvek „Life without Belief“. V roce 2018 vystoupil na konferenci „Time and Chronology in Creation Narratives“ (UK, Lampeter) s příspěvkem „Time and Creation in the *Timaeus*“.

Během studia publikoval čtyři studie, jednu rozsáhlejší recenzi a byl editorem jednoho sborníku: *Nutnost a účelnost v Platónově Tímaiovi* (Aithér VI, 11, 2014, s. 6–19); *Štěstí lze dosáhnout jen jakoby náhodou: etická interpretace skepticismu Sexta Empirika* (Š. Špínka et al., Přístupy k etice I. Praha 2014, s. 119–142); *Sókratés a bohové* (J. Jinek et. al. Platónova Obrana Sokrata. Praha 2016; s. 118–129); *Relationship of Becoming to the Third Kind* (F. Karfik et al., Plato's *Timaeus*, odevzdáno k tisku. Brill 2019); S. Broadie, *Nature and divinity in Plato's Timaeus* (recenze knihy, *Reflexe* 51, 2016, s. 194–200); O. Krása (ed.), *Smrt a umírání v náboženských tradicích současnosti* (Praha 2014).

V letech 2015–2018 se aktivně účastnil pravidelného doktorandského semináře věnovaného antické filosofii, kde opakovaně předložil k diskusi dílčí výsledky své práce. V akademickém roce 2014/2015 vedl na ÚFaR FF UK společně se svým školitelem kurs „Principy Platónovy kosmologie“.

V průběhu studia získal také velké zkušenosti s grantovou a organizační prací v akademickém prostředí. V roce 2010 působil jako grantový poradce na ÚFaR FF UK, v letech 2010–2014 jako člen stipendijní komise FF UK, v letech 2013 a 2014 úspěšně získal dva vnitřní granty FF UK.

V letech 2015–2017 byl zaměstnán jako ředitel Nakladatelství AMU. Od roku 2017 pracuje jako badatel a hlavní administrátor evropského projektu „Centre for Ethics as Study in Human Value“ na Univerzitě v Pardubicích, na jehož přípravě se velkou měrou podílel.

Ondřej Krása tak během svého studia získal bohaté zkušenosti nejen s publikováním a veřejnou prezentací výsledků své práce, ale také s výukou a organizačně administrativní prací

v akademické sféře a více než dostal požadavkům kladeným v těchto ohledech na studenty doktorského studia.

II. Vyjádření k disertační práci

Předkládaná práce je výsledkem dlouhodobého zájmu Ondřeje Krásky o antickou filosofii, především o Platóna a antický skepticismus. Již jeho magisterská práce (částečně pak také práce bakalářská) byla charakterizována úsporným stylem a spojením zájmu o historický text se silným důrazem na samostatné promyšlení jedné či více jeho možných interpretací a souvisejících otázek.

Obdobně je tomu také v jeho disertační práci. S jistým zjednodušením se dá říci, že jejím centrálním tématem je jednota příčin vzniku světa v Platónově Timaiu (předběžný pracovní název projektu dokonce původně zněl „Příčina vzniku světa v dialogu Timaios“) založená ve společném zaměření těchto příčin: všechny se podílejí na vzniku světa, který je nejlepším obrazem ontologicky původnějšího vzoru. Proto je také tomuto světu vlastní jedinečná krása a relativní dokonalost, z jejíž perspektivy je zapotřebí celek Timaiem představené příčinné struktury chápat.

Domnívám se, že toto zaměření projektu společně s některými metodologickými volbami a autorovým filosofickým stylem (částečně pak také s nedostatkem času při dopisování práce) spoluurčilo výslednou podobu disertace.

Důležitá se přitom ukázala především dvě tematicko-metodologická rozhodnutí. Prvním je soustředění na vybrané části Timaiovy řeči s relativně důsledným odhlédnutím od jejich kontextu. Výběr těchto částí je přitom dán omezením zkoumání na ty příčiny vzniku světa, které samy nejsou součástí tohoto světa. První takovou příčinou je vzor světa, druhou demiurg, který je jakožto činný rozum tvůrcem tohoto světa, třetí příjemkyně, v níž tento svět i veškeré vznikání vzniká, čtvrtou pak nutnost, která je různými podobami tělesnosti, na něž rozum působí.

Druhé rozhodnutí úzce souvisí s prvním. Timaiův výklad vzniku světa je totiž podle Ondřeje Krásky zapotřebí chápat „doslovně“, tedy jako líčení „reálného“ vzniku světa, který má svůj začátek, průběh a konec. Začátku tohoto vzniku předcházelo prekosmické vznikání, které je výsledkem vztahu příjemkyně ke vzoru bez působení demiurga, po jeho konci pak následuje vznikání, které má podobu relativně samostatného života takto ustanoveného světa, v němž aktivní roli demiurga do značné míry přebírají jím stvořené duše.

Toto rozhodnutí Ondřeje Krásky ve prospěch „reálného“ vzniku světa se přitom neopírá jen o narativní formu Timaiovy řeči a jednotlivá Timaiova tvrzení, ale také o systematické důvody. Hlavním je, že bez ukončení vzniku světa by tomuto světu nebyla vlastní dostatečná nezávislost na tvůrčí aktivitě demiurga. A bez této nezávislosti by svět nebyl skutečně nejlepším možným, protože také svou relativní autonomií napodobujícím obrazem věčně jsoucího vzoru.

Tato dvě rozhodnutí nejsou neproblematická a nutně vyvolávají řadu otázek, především co se týče vyváženosti a udržitelnosti takto vyhraněného přístupu. Zároveň však Ondřejovi Kráskovi umožňují vypracovat neotřelou a v řadě svých důrazů zajímavou a přínosnou interpretaci čtyř výše zmíněných příčin (kapitoly 2–5) a jejich spolupráce (kapitola 6).

Vzorem pro svět není podle této interpretace pouze rod a druhy inteligibilní živé bytosti, ani pouze vše to, co je o sobě a stále totožné, ale celek veškerého tohoto stále totožného, o sobě jsoucího bytí a demiurga. Podle Ondřeje Krásky je totiž zapotřebí vzít vážně textové, ale i systematické důvody svědčící pro to, že demiurg je součástí vzoru, ba jeho částí nejlepší. Nejlepším prostě a bez dalšího je sice celek vzoru, tedy celek demiurga a o sobě jsoucího bytí, tento celek je však založen v tom, že demiurg je činným rozumem, který uchopuje vše o sobě jsoucí a vytváří na tomto základě ve sféře vznikání svět jako živou tělesnou bytost, která svůj

vzor napodobuje i v této jeho komplexitě. Tato úvaha vede Ondřeje Krásu k jednomu z nejvíce diskutabilních závěrů jeho disertace, totiž že demiurg je na jedné straně nejlepší částí věčného vzoru, zároveň je však vzhledem ke svému aktivnímu podílu na vzniku světa proměnlivý. Proměnlivost demiurga a s ní spojená zvláště ambivalentní, z jiné perspektivy viděno však centrální, protože různé ontologické sféry sjednocující povaha demiurga nemá být podle Ondřeje Krásy chápána jako demiurgův nedostatek, ale naopak jako jeho přednost a specifická dokonalost. Je tedy zapotřebí rozlišit a podržet ve vzájemném vztahu dvojí dokonalost: jednak dokonalost toho, co je neměnné a o sobě jsoucí, jednak dokonalost demiurga, která spočívá v jeho schopnosti vztáhnout k sobě různorodé způsoby bytí a propojit je do jednoho celku. Teprve propojením této dvojí dokonalosti vzniká dokonalost vzoru, jejímž obrazem je také specifická dokonalost jeho obrazu, který má podobu vzniklé, zároveň však samostatného vztahu k tomuto vzoru schopné oduševnělé tělesné bytosti.

Tento vztah demiurga ke světu a jeho celková relační a jednotící povaha vede nakonec Ondřeje Krásu k závěru, že demiurga nemáme chápat jako část věčně jsoucího, ale jako „aspekt věčně jsoucího, díky němuž jsou o sobě jsoucí vztahy vztaženy ke světu“ (str. 111). Díky demiurgovi jsou tyto o sobě jsoucí vztahy různým způsobem vztaženy k různým podobám vznikání (a zřejmě i k sobě navzájem, takže mohou společně s demiurgem vytvářet jednotný celek). Nejen pro demiurga, ale i pro celek vzoru je tak konstitutivní jejich (proměnlivý) vztah ke světu a jeho vzniku: demiurg se jakožto tvůrčí rozum vztahuje ke světu sám o sobě; to, co je o sobě, se pak ke světu vztahuje jeho prostřednictvím, a stává se tak druhou základní „částí“ vzoru, který je tímto světem napodobován.

Na těchto základech je pak možné pochopit také další dvě příčiny, nutnost a příjemkyni, jako s demiurgem spolupracující součásti jedné příčinné struktury. Ani nutnost, ani příjemkyně vzniku nejlepšího možného obrazu věčného vzoru nebrání, naopak k němu dopomáhají a jsou pro něj nezbytné: příjemkyně jakožto „dokonalá příjemkyně“ schopná podílet se (v případě prekosmického vznikání bez účasti demiurga) na vzniku nedokonalého obrazu částí vzoru a (v případě světa vzniklého demiurgovým působením) na vzniku dokonalého obrazu celku vzoru; nutnost pak jako to, na co demiurgický rozum a jeho nápodoby ve vzniklém světě na různých rovinách vznikání působí. Bez příjemkyně i bez nutnosti by se svět nemohl stát nejkrásnějším a úplným tělesným živočichem, který je po svém vzniku schopen vést v čase a prostoru samostatný život, a tímto způsobem napodobovat úplnost a dokonalost vzoru. Také nutnost je tedy „nedokonalým tělesným obrazem věčně jsoucího, který demiurgický rozum a rozumné duše více připodobňují tím, že ho začleňují do celku světa“ (autoreferát práce, str. 4).

Práce má řadu předností. Týká se důležitého tématu, kterého se důsledně drží, je jasně strukturovaná, psaná kultivovaným, srozumitelným a úsporným jazykem, s vlastním, chybami či neobratnostmi nezatíženým překladem klíčových pasáží Timaiovy řeči a s minimem formálních chyb. Disertace vychází z důkladné znalosti pramenného textu a dosvědčuje autorovu schopnost s ním tvůrčím způsobem pracovat, klást si nad ním závažné filosofické otázky a nabízet na ně zajímavé a z velké části i přínosné odpovědi.

Po obsahové stránce pak jde o originální pokus promýšlet netriviální interpretační pozici, která se snaží důsledně vycházet z několika hermeneutických a věcných rozhodnutí. Cenné je soustředění práce na otázku po jednotě a vnitřní diferenciaci celkové příčinné struktury vzniklého světa a na pokus rozumět této struktuře na základě její role při vzniku nejlepšího možného obrazu dokonalého vzoru. Přesvědčivé je také zdůraznění vztahu jednotlivých příčin k rozumu, a tím i výše nastíněná celková relační povaha takto chápané příčinné struktury.

Přínosná je též interpretace příjemkyně jako prostoru a tělesných živlů jako jeho geometricky vymezených částí. Neméně pak také důraz na to, že vztah tělesnosti a duše je třeba pochopit na základě jejich dvojího, zásadně odlišného vztahu ke „společnému“ prostoru. Také nesmrtelná duše má totiž svou prostorovou stránku, není však geometricky vymezeným

prostorem či jeho částí. Jejím způsobem bytí je primárně řeč, která společně s její základní konstitucí umožňuje zpřítomňovat a propojovat jak věčně jsoucí, tak proměnlivé tělesné podoby vzniklého světa, a tak samostatně napodobovat demiurga, svého tvůrce. Příjemkyně pochopená jako prostor, který je členěn do vzájemně se neprostupujících těles a těl, zároveň je však společným místem duší, které se mohou, nakolik nejsou vázány na částečná těla, prostupovat a vytvářet spolu tělesností prostředkovou společnost, je tak podmínkou možnosti dostatečně vnitřně strukturovaného, zároveň však jednotného celku vzniklého světa.

Cenný je také důraz na relační povahu nutnosti, který umožňuje vyhnout se příliš jednostrannému pojetí této Timaiem ne zcela průhledně představené příčiny světa. Jak již bylo řečeno, nutnost je podle Ondřeje Krávy tělesnost v její schopnosti přijímat působení rozumu. Protože však rozum působí ve světě různým způsobem, nabývá také nutnost různých podob. Těmto podobám je společná jejich schopnost zpřítomňovat ve vznikání aktivní působení rozumu, liší se naopak tím, do jaké míry je v nich pořadající aktivita rozumu již přítomna a jaké další pořadající zpřítomnění rozumu umožňují.

Méně přesvědčivě naopak působí jednostranná volba některých interpretačních východisek, nedostatečné docenění kontextu interpretovaných pasáží Timaiovy řeči a určitá nevyváženost v prezentaci různých interpretačních alternativ. Odlišná interpretační východiska jsou sice v práci diskutována, v čtenáři však snadno vzniká (dle mého soudu oprávněný) dojem, že se jim ne vždy dostane dostatečného zastání a docenění jejich předností.

Stručnost práce společně s výše popsány východisky také přispívá k tomu, že některé základní koncepty, s nimiž Ondřej Kráva pracuje, či závěry, k nimž dospívá, nejsou dostatečně vypracovány, případně že jejich výklad může snadno vést k nedorozumění či k nejistotě, jak přesně máme předkládané interpretaci rozumět.

Domnívám se kupříkladu, že u takto nezvyklé interpretace by bylo záhodné věnovat více prostoru úvahám o tom, v jakém smyslu se dá mluvit o věčném, které je proměnlivé, a jaká věčnost by mohla zahrnovat jak neproměnnost, tak proměnlivost jako své (přínejmenším rovnocenné) stránky. Je například věčné to, co nevzniká a nezaniká, nebo pouze to, co sice může vznikat, nemůže však být podrobena zániku? A vystačíme s takovýmto, vposled negativním vymezením věčnosti?

Lépe by také mělo být vysvětleno, s jakým pojetím dobře pracuje tvrzení, že nejlepší není to, co je samo o sobě, ale to, co se vztahuje k tomu, co o sobě není, a to natolik, že je samo bytostně proměnlivé. Pozici úzce vázající dobro na proměnlivost by podle mého názoru bylo možné přičítat Platónovi pouze s velkou opatrností a po důkladném domyšlení toho, o jakou „proměnlivost v neproměnlivosti“ jde a jakým problémům takové pojetí musí čelit. Zároveň však tato pozice stojí za další zkoumání, a bylo by snad pro ni možné nalézt, kdyby byla důkladněji rozpracována a kvalifikována, i některé další opory v Platónových textech. Zřejmé je, že podle Ondřeje Krávy takto pojaté dobro úzce souvisí s otázkou po celku neměnného a proměnlivého bytí a že jednotlícím prvkem tohoto celku je demiurgický činný rozum. Aby však byla tato pozice přesvědčivá a nosná, bylo by zapotřebí věnovat více pozornosti jejímu důkladnému vypracování. Mimo jiné by to vyžadovalo pečlivěji vysvětlit, v jakém ohledu je demiurg proměnlivý, a v jakém nikoli. Zřejmé je, že neměnné je podle Ondřeje Krávy demiurgovo zaměření k cíli, tedy k vytvoření nejlepšího obrazu věčného vzoru. Jak však tuto stálost zaměření k cíli chápat a jak rozumět jejímu vztahu k proměnlivým stránkám demiurga? Je to jediný neměnný ohled demiurga? V jakém ohledu je neměnný a v jakém naopak proměnlivý jeho vztah k tomu, co je o sobě, tj. jeho myšlení o sobě jsoucího bytí? A v jakém smyslu je proměnlivý jeho vztah k sobě samému?

Z práce také není příliš jasné, k jakému pojetí části a celku, jejich vzájemných vztahů i jejich vztahů k tomu, co je od nich odlišné, tato interpretace vede. Do jaké míry je demiurg částí věčně jsoucího, do jaké aspektem věčně jsoucího, díky němuž jsou vztahy o sobě jsoucího

vztaženy ke světu, a do jaké míry je sám tímto vztahem? Velmi těsné spojení částí celku s relací tohoto celku k sobě samému i k tomu, co je od něj odlišné, je v platónském kontextu na místě. Na to, jakou hraje v předložené práci roli, by však měla být výslovněji tematizováno a propracováno. Jinak může být takto založená interpretace po právu kritizována, že je nesrozumitelná či nedomyšlená.

Některé problémy s sebou nese také zúžení zkoumání na příčiny, které samy nejsou součástí vzniklého světa. Předmětem samostatného uceleného výkladu se tak například (kromě jedné stručné podkapitoly pojednávající o vztahu duše a demiurga) nestane duše a její vztah k tělu. A to navzdory tomu, že se v textu o duši a její roli ve vzniku a dalším životě světa opakovaně mluví, včetně toho, že vztah duše a těla je použit jako jakýsi heuristický model pro pochopení vztahu demiurga a o sobě jsoucího, neměnného bytí.

Navzdory výše uvedeným připomínkám, z nichž nemalá část má spíše povahu námětů k dalšímu případnému zkoumání, je však předkládaná disertace přesvědčivým svědectvím filosofické kompetence jejího autora. Na velmi malé ploše přináší množství podnětných interpretačních návrhů a původních řešení důležitých interpretačních otázek. Ne všechny jsou stejnou měrou přesvědčivé, vyvážené a do důsledku propracované, ve svém celku jsou však velmi zajímavým a přínosným příspěvkem k interpretaci Timaiovy řeči a k promýšlení otázek, které tato řeč vyvolává.

Z těchto a dalších, výše uvedených důvodů se proto domnívám, že předložený text splňuje požadavky kladené na disertační práci z oboru filosofie na FF UK, doporučuji ji k obhajobě a navrhuji hodnocení „prospěl“.

V Praze, 16.8.2018

Štěpán Špinka